

IZR. TANÜGYI ÉRTESSÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelen minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. izr. tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Győri Adolf egyesületi pénztárhoz VI., Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztői iroda: VII., Sip-utca 12. sz.

TARTALOM: Fiók-köreink. — Nyugdíjtörvényünk revíziója. Irta: Kuthi Zsigmond. — Az abauj-szántói izr. iskola monographiájához. Irta: Mandl Bernát. — Értesítőink. — Egyesületi élet. — Szemle. — Könyvismertetés. — Nekrolog. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetés.

Fiók-köreink.

Egyesületünk vezetőségét már az elmúlt évben is élénken foglalkoztatta az a tény, hogy fiók-köreink már huzamosabb ideje mintha elaludtak volna. Ez készítette a központi vezetőséget arra, hogy most az új cyklus elején a fiók-körök ügyét is tanácskozásra előkészítse és az elnökség és választmány mihamarább fog e kérdéssel foglalkozni. A tanácskozás tárgyát pedig főképen azon intézkedések képezik majd, melyekkel fiók-köreink új életre ébreszthetők volnának és melyek folytán működésük még eredményesebb és céljuknak megfelelőbb leszen, szervezetük pedig az egyesület fejlődésével lépést tartana.

Nem lesz céltalan tehát itt is foglalkoznunk azon okokkal, melyek miatt fiók-köreink derék működése egyszerre megszűnt, és talán hozzájárulhatunk javaslatainkkal ahhoz, hogy egyesületünk e fontos tényezői ismét munkás életre ébredjenek.

Fiók-köreink szervezése létesítésük első idejében nagy mozgalmat és lelkes buzgalmat idézett fel vidéki tagtársaink között. Szervezésükhöz nagy remények fűződtek és midőn az első ülések tagadhatatlanul szép erkölcsi sikert mutathattak fel, az új intézmény mindinkább tért hódított. Az azóta tartott ülések is mind kielégítették az igényeket és annak élénk bizonyosságául szolgáltak, hogy ez az intézmény életképes és eleven szükségnek felel meg. Célja mindenkor az volt, hogy azon tekintélyes munkaképességnek és munkaerőnek, melyet több mint 400 vidéki tagtársunk képvisel, egyesületünk fejlődése érdekében és céljainak szolgálatában méltó munkatért nyújtson, hogy egyesületünk működésében mindenki, ki csak hivatást érez magában erre, legalább közvetve résztvehessen. E fő-czéljal kapcsolatosan azt is kívántuk elérni, hogy a fiók-körök ülésein úgy egyesületünk és annak célja és működése, valamint a vidéki zsidó tanítóság a legkedvezőbben mutatkozzék be és így az érdeklődő körök figyelmét felkeltse

és rokonszenvüket kiérdemelje. Nem kevésbé pedig kitűnő eszközt véltünk e gyűlésekben találni arra, hogy a zsidó tanítóság önművelődését elősegítsük.

Fontos, igen fontos czélok ezek, és azért kötelességünk minden lehető elkövetnünk, hogy fiók-köreink e czélok megvalósítása érdekében eredményesen működjenek. Erős meggyőződésünk, hogy a vidéki tanítóságban is megvan még az a buzgalom, mely az első gyűlések idejében oly szép sikereket mutatott fel és lelkesedésük ismét fellobban állandóbb lánggra, mint valaha, hacsak módját ejtjük annak, hogy egy-némely akadályt elhárítsunk, egy-némely visszásságot megszüntessünk, mely a fiók-körök fejlődését gátolta és a mely elégséges volt arra, hogy kartársaink közül számosan elkedvetlenedjenek és ez intézménytől elforduljanak. Mutassa meg tehát a központi vezetőség a helyes utat és támogassa, irányítsa azokat, kik ez intézmény ujjászervezését magukra vállalják.

Tudjuk ugyan, hogy a legtöbb baj oka a helyi viszonyokban rejlett, melyeket egyhamar nem lehet megváltoztatni, de nézetünk szerint az alábbi két javaslatunk lendítene a körök ügyén: Helytelennek tartjuk azt a törekvést, hogy minél több fiókkör létesüljön. Az a felaprózása az erőknek sok bajnak lett kútforrása. Egy némely fiók-körnek nagyon kevés tagja volt és így tulsok munka jutott egyre-egyre. A terület, melyre kiterjedt, is kicsinek bizonyult, különösen azért, mert üléseik vándorülések voltak; s minthogy egy ily területen kevés volt a tekintélyesebb község, egy helyen többször is kellett volna megfordulni, a mit a vidéki tagtársaink méltán elkerülni szerettek. Fiók-köreink tehát törekedjenek arra, hogy területüket kibővítsék és ott, hol kettő vagy három kisebb területen közel szomszédságban van egymással, egyesüljenek egy nagyobb körre, nagyobb területtel és számosabb taggal. Így aztán a körök száma kevesebb lesz, területük pedig nagyobb. Ez új alakulással a fentebb vázolt bajt el lehet majd kerülni; az új körök megerősödve, nagyobbodva erőben és tekintélyben, még sikeresebb működést fejthetnek majd ki.

Nem tartjuk azt sem szükségesnek, hogy minden kör minden évben tartson ülést; talán hosszabb időközök mellett jobban elő lehetne készíteni a gyűléseket, inkább akadna aktualis, érdeklődést keltő tárgy és egy-egy körülés a vidéki nevezetesség színvonala fölé emelkedhetne. Az elnökségek figyelmébe pedig különösen a vitatételeket ajánljuk, pro és contra előadókkal, melyek az ülések élénkségét előmozdítják és a fiatalabb erőket is az egyesületi életre nevelik.

A központi vezetőség természetesen minden egyes esetben szívesen fogja támogatni a fiók-körök elnökségeit, hiszen az együvértartozás feltüntetése fontos momentum. De az elnökségek se várjanak mindent a központtól, hiszen fiók-köreink az adott szervezeten belül szabad egyesületek legyenek, melyekben a képesség és a lelkes buzgalom szabad versenye szerezzék a sikereket, növelje az erőket és buzdítsa és támogassa a gyengéket.

A gyűlések szervezése és előkészítése tárgyában nem igen kell újabb tanácsokat adnunk, az eddigi körülések mind fényesebbnél fényesebb például szolgálhatnak. Egy némely részletre vonatkozólag pedig utalok

néhány év előtt megjelent cikkünkre: „Vidéki köreink.“*) Két dolgot kell azonban ismét felemlítenem: 1. A körgyülések ne akarjanak parlamentek lenni, melyen országos egyesületünk fontos belső ügyeit intézik el; ne is igyekezzenek határozataikkal elébe vágni a központi vagy teljes választmány tanácskozásainak, hanem maradjanak szervezetük és alapszabályaik határai közt, a mi azonban nem azt jelenti, hogy az aktualis, fontos egyesületi ügyekkel ne foglalkozzanak! Igenis, beszéljék meg ezeket, de tanácskozásuk eredményét csak mint véleményt, mint információt, nem pedig mint határozatot küldjék be a központnak. 2. A kör-ülések munkásságának nagy része propaganda legyen. Propagálják egyesületünk céljait, ismertessék működését, eddigi sikereit és tiszteletreméltó, sokoldalú tevékenységet, szerezzenek nekünk és eszméinknek barátokat és áldozatra kész támogatókat és végül vonják körünkbe a zsidó tanítóság azon részét is, mely még soraink között nem található. Így aztán a fiók-körök működése közvetlenül az egyesület céljait fogja szolgálni, közvetve pedig a zsidó tanügyet és a zsidó iskolát.

E néhány sorban mintegy eszmecserét akartunk megpendíteni, hiszen fiók-köreink felélesztése mindnyájunk közös érdeke. Szóljon a tárgyhoz, kinek mondani, tanácsolni valója van és az érdekesebb felszólalásokból egy-kettőt lapunkban fogunk közzétenni, a többiek pedig alapját fogják képezni a központi vezetőség e tárgyról folytatott tanácskozásának. —*d.*

Nyugdíjtörvényünk revíziója.

Irta : *Kuthi Zsigmond.*

Azon nagyszabású mozgalom, melyet hazánk több ezer állami és közigazgatási tisztviselője indított anyagi helyzetüknek javítása érdekében, összesen 26 ezer tanító nyugdíjtörvényének revíziójával.

És míg körülbelül 18 ezer különböző rangú és rendű tisztviselő — melyek közül annak is, a ki a ranglétrának legalsóbb fokán áll, annyi a fizetése, mint annak a tanítónak, a ki már 20—25 év óta szolgál, — fölemeli szavát anyagi viszonyainak szanálása ügyében és minden megengedhető eszközzel lendíteni akar sorsán, addig az ország 26 ezer tanítója egészen passzív állást foglal el és várja, míg önmagától földereng sorsának hajnala.

Soha sem voltam barátja az agreszív föllépésnek. Tanítóhoz illő a szerény hang és szerény föllépés. Hogy tehát tanítóink nem csatlakoztak a tisztviselők jelzett országos mozgalmához, azt természetesnek is találom, hiszen a tanító az ő tisztviselői mivoltát tekintve, amolyan „se nem hús, se nem hal féle“ individuum. De már azt perhoreszkálnom kell, hogy az országos tanítói nyugdíjtörvény revíziójának küszöbén is amoly passzív álláspontot foglal el az ország tanítósága. Itt az idő, most vagy soha! Ha az ország tanítósága most is elszalasztja az alkalmat, úgy lehet, hogy ez a mostani generáció örökre elesik attól, hogy nyugdíjügye részére kedvező megoldást nyerjen!

Mindezek előrebocsátása után, nézzük meg, hogy áll nyugdíjügyünk és mit kíván az ország tanítósága, még pedig teljes joggal!

* 1894. nov. 1. XIX. évf. 11. szám.

Az 1875-ben megalkotott országos tanítói nyugdijtvörvény, melynek regresziv ereje 1870-ig terjed, az ország legnagyobb és legtekintélyesebb nyugdijalapját teremtette meg, a mely ma már 28 millió koronából áll. Én nem vagyok matematikus és így a kormány által egybeállított adatokból sem tudnám számkifejteni azt, hogy a tanítóság kivánsága mennyiben teljesíthető? A helyett azonban áttanulmányoztam a megyei tisztviselők, a vasutasok és az állami tisztviselők nyugdíjügyét és arra a tapasztalatra jutottam, hogy jelzett tisztviselők nyugdíjellátásuk sokkal előnyösebb a mienknél. Már pedig jelzett tisztviselők egészségi, családi és halálozási állapota egy cseppet sem kedvezőbb a tanítóénál, a helyett a tanító 100 perczenttel többet fizet a nyugdíj alapra, mint bármely más nyugdíjképes tisztviselő, és — szolgálati ideje mégis 40 évre van szabva! Nem fogadom el készpénzül két tekintélyes matematikusnak ama állítását, mely szerint országos nyugdíjalapunk oly nagy, hogy egy szép napon valamennyi nyugdíjképes tanítót egyszerre teljes fizetésök élvezése mellett lehetne nyugdíjaztatni. Mondom, ezt csak fölemlítem a helyzet tisztázására. Elvégre ez az eset ugysem fog beállani soha, hogy minden tanító, a ki már szolgálati idejénél fogva nyugdíjba mehetne, egyben nyugdíjba is menjen, mivel a lakbér és egyéb mellékes emolumentumok ugysem tudatnak be a nyugdíjba.

A jelenleg érvényben levő törvény szerint a tanító következő fizetségekkel járul a nyugdíjalaphoz: 1-ször biztosított nyugdíjösszegének 5⁰/₀-át egyszer és mindenkorra. 2-szor a biztosított nyugdíj 2⁰/₀-át évenként. 3-szor minden fizetésemelés és korpótlék után 50⁰/₀-ot. Ezenkívül fizet az iskolafentartó közeg minden tanító után 24 koronát évente, minden tanuló pedig 30 fillért.

És most hadd ejtsünk meg egy kis számvetést! Mondjuk, hogy egy tanító törzsfizetése 1000, azaz egyezer korona. Ezen tanító fizet 1-ször 50 kt. egyszer és mindenkorra, 2-szor évenként 20 kt, 3-szor az iskolafentartó 24 kt; 4-szer mondjuk, hogy csak 60 tanulója van annak a tanítónak, ugy azok 18 kt fizetnek a nyugdíjba, m. p. évente. Már most a tanító 5-ször előlép a fizetésében 100—100 korona korpótlékkal, ez 500 k.; ennek 50⁰/₀ 250 korona, aztán a 2⁰/₀-kos illeték. Szóval: egy 1000 korona törzsfizetéssel a tanítói pályára lépő kartárs 35 évi szolgálat után befizet, illetve fizetnek utána 2650 kt; ha pedig 40 évig szolgál, ugy 3025 kt fizetett, illetve fizettek utána a nyugdíjalaphoz. Most tegyük még hozzá azt az 1.200,000 kt, a mit az állam ad évente a tanítók nyugdíjalapjához, mint iskolafentartó közeg, ugy egy egy tanító után 4870 korona nyugdíjilleték folyik be. Vegyük már most fontolóra azt, hogy 20⁰/₀-a a tanítóságnak nem veszi igénybe a nyugdíjalapot, hanem addig működik, mig ki nem dől, még pedig oly korban, a mikor már se gyereke, se özvegye nem élvezheti a nyugdíj járulékát; tegyük még hozzá, hogy sok tanító, különösen tanítónő lelép a tanítói pályáról és csekélyke végkielégítést kap, néha pedig azt sem, ugy teljes joggal állíthatjuk, hogy a tanító a legtöbb nyugdíjilletéket fizeti és legtovább kell működnie, hogy nyugdíjba mehessen. Mindezekből azonban koránt se gondolja valaki, hogy a tanító nem fizeti szivesen a nyugdíjilletéket. Fizeti azt, és ha kell, még többet is. De joggal és méltánylással kérheti, hogy szállítsák le a szolgálati időt 35 évre.

A tanár, mivel 4 évvel tovább tanul, tanít heti 18 órát; ezért kap 3-szor annyi törzsfizetést, mint a tanító és — 30 év után mehet nyugdíjba. A tanító 4 évvel kevesebbet tanul, tanít heti 24—26 órát, m. p. minden tárgyat, élvezi(!) a fizetés 800 kban megállapított minimumát és szolgál 40 évig! Hát ez nagy igazságtalanság!

Mindezek után a magyar tanítóság kérése az: ne töröljön a kormány a tanítók által befizetendő illetékből egy fillért sem, hanem szállítsa le a szolgálati időt 35 évre, m. p. olyképen, hogy regreszive minden tanítónak az

eddig már működött 10 szolgálati éve után 50% és minden további szolgálati évben $2\frac{1}{2}\%$ -kal emelkedjék a nyugdíjigény. A nyugdíjjogosultság pedig már 5 szolgálati év után álljon be, m. p. 25%-os nyugdíj igénynyel.

Ha a tanügyi kormány ilyképen módosítja a nyugdíjtörvényt, örök hálára kötelezi a tanítóságot.

Debreczen.

Az abauj-szántói izr. iskola monografiájához.

(Pro domo.)

E két hazabeszélő szót is minden habozás nélkül irom ezen, a tanügyi körökben bizonyára feltűnést keltő cikkemnek homlokára, mert felháborodott igazságérzetemen kívül ténylegesen még érdekeltségem is késztet arra, hogy egy, az irói tisztesség ellen elkövetett merénnyel szemben nyilvánosan állást foglaljak.

Elöttem van egy kis, rikitószinü mezbe borított füzetke, mely egy hires, 124 éves multtal bíró, de a lefolyt iskolaévben felozlott zsidó iskolának történetét. mindössze 12 oldalon tárgyalja. Czime: *Az abauj-szántói izr. isk. monografiája. Az izr. iskolaszék megbizásából irta: Lóvy Izidor, igazgató-tanító. 1901. Miskolczon.*

Már maga azon körülmény is, hogy szerző ezen, hazánk legrégibb zsidó tanintézetei közé tartozó iskolának történetét hogy és miképen szorítja össze oly szük keretbe, már jó eleve éles bírálatra hívhatja ki a történeti érzékkel bíró olvasót. De nem evvel akarunk itt foglalkozni, hanem ezen irodalmi tákolmánynak *legérdekesebb részével*, még pedig azon szakaszával, mely az iskolának II. József korabeli történetéről szól. És ez voltaképen azon corpus delicti, melylyel szerző az irodalmi téren oly hallatlan dolgot követett el, melyet a történeti hűség megóvásáért megtorlatlanul hagyni nem lehet, nem is szabad.

A helyett, hogy L. úr az iskolaszékétől nyert megtisztelő megbizáshoz méltón felfáradt volna az országos levéltárba, hogy az abauj-szántói iskolára vonatkozó ott őrzött okiratokat átnézzé, ő kényelmesebb és olcsóbb dicsőségre áhitozván, egyszerüen magának anektálja „A magyarhoni zsidók tanügye II. József alatt“ címü tanulmányomban ez évben legelőször és mindenütt a források kellő idézésével közlött abauj-szántói iskolai adatokat, és hogy irodalmi kalózkodására senki rá ne ismerjen, történetének ezen részét ekképen vezeti be. — (l. 6. lapon):

„A bezárult iskola keletkezését is mély homály borítá addig, mig Mandel József, budapesti szeminariumi tanár úr szives közbenjárásával nem sikerült a kultuszminiszteriumban őrzött, a nagy Kazinczy Ferencz, kassai tankerületi főfelügyelő egy 1789 ben kelt jelentését látnom és az idevonatkozó részleteket lemásolnom.“

A beavatatlan olvasó ennek utána persze azt hiszi, hogy L. úr egy bizonyos Mandel József, bpesti szeminariumi tanár beajánlása folytán az *orsz. levéltárban az illető aktákat leirta*. Pedig Budapesten, és úgy hiszem széles e hazában egy Mandel József, szeminariumi tanárt, Diogenes lámpájával sem lehetne felfedezni, hanem van egy Mandl Bernát nevü férfiú, ki 16 év óta a budapesti izr. hitközség fuiskolájánál, az utolsó 5 év óta annak polgári fuiskolájánál működik, és ki L. urat az idei közgyűlésünk alkalmával — csak úgy inter pocula — kartársi jóakarattal arra figyelmeztette, hogy az országos levéltárban érdekes adatokat találhatna, vagy ha oda menni nem akar, úgy nézze át fent említett tanügyi történeti dolgozatát, mely az IMIT ez idei Évkönyvében és külön lenyomatban is megjelent.

L. úr, úgylátszik, csak szerény munkámból akart puskázni, ezt pedig oly naiv és sületlen ferdítésekkel tette, hogy minden plagiuma nagyon rosszul sült el. De vegyük csak közelebbi szemügyre történetírási körmölgetéséből a visszaélésnek legkirívóbb és legmegbotránkoztatóbb részeit.

A munkám 38-ik lapján összeállított táblázati kimutatásból kiollózta a forrás megnevezése nélkül az abauj-szántói iskoláról közlött összes adatokat és ezenfelül meg másít, ferdít, tákol kénye-kedve szerint. A tanulók számát minden alap és ok nélkül megváltoztatja és Kazinczynak a hivatalos jelentés illető rovatába írt rövid kétszavu megjegyzéséhez: „Előmenetele dicséretes“ (Fortgang lobenswürdig) L. úr hozzá csempészi Kazinczy egy másik szóbeli jelentését, a mit ő egy évvel azelőtt Budán, Gróf Niczky előtt tett és ezen visszaélését tetézi még avval is, hogy mindamellett, hogy oda biggyeszti: „Kazinczy saját szavai,“ *egész más szavakat ad szájába.* (V. ö. e monografia 6-ik lapját Pályám Emlékezete 96, és az IMIT Évkönyve 1899. 65-ik lapjával.)

Ámbár ezen önkényes és merész változtatások eléggé deválválják L. úr iskolatörténetének értékét, és írói modorát igazi világításba helyezhetik, ebben az esetben mégis némi mentségül talán azt tehetjük fel róla, hogy naivitásában ezt jóhiszeműleg tette; de mit mondjunk ahhoz, ha szerző, hogy művecskéjének okiratos nimbust adhasson, „A magyarhoni zsidók tanügye stb.“ című könyv 42-ik lapján lenyomatott *aszódi zsidó községi iskolaszerződést* brevi manu a szántói zsidó község részére bitorolja (7-ik lap) és hogy ezen irodalmi merényletét leplezhesse, szókat és számokat, szeliden mondva: — kicserél?

Könnyebb összehasonlítás végett, hadd álljon itt conlinearis szembeállításban mindakét szerződés; de előbb idézzük csak L. úrnak szerződéséhez írt bevezető sorait: „*Az iskola megnyitása előtt minden hitközség és így a szántói is a következő szerződést írta alá és adott az iskolai hatóságnak, melynek másolata a kultuszminiszteri (?!) irattárban van:*

A valódi aszódi szerződés:

Orsz. levéltár $\frac{15994}{1790}$.

Wir Richter, Geschworene und ganze jüdische Gemeinde des in der löblichen Besther Gespannschaft liegenden Marktflecken **Aszó**, in welcher sich 65 schulfähige Kinder befinden, haben uns zur Einführung einer vorschriftsmäßigen Nationalschule mit einem jüdischen Normallehrer verbindlich gemacht u. zw.:

1. Bis spätestem Georgifest für die Schule die erforderliche Gelegenheit zu miethen, nach geendigtem Kriege aber ein eigenes Schulhaus, in welchem ein aus 16 □ Klafter bestehendes, liches Schulzimmer, ein Wohnzimmer für den Lehrer, eine Kammer, Speis und für zwei Rüche eine Stallung sein wird, ohne Verzögerung selbst erbauen zu lassen.

2. Wollen wir das Schulzimmer mit den gehörigen Schulgeräthen: Bänken, Tafeln, Gestellen, Schreibtischlein, Schwamm, Kreide und Dinte versehen.

A gyártott szántói szerződés:

Orsz. levéltár $\frac{15994}{1787}$.

Wir Richter, Geschworene und ganze jüdische Gemeinde des in der löblichen **Raschauer?!** Gespannschaft liegenden Marktflecken **Szántó**, in welcher sich 65 schulfähige Kinder befinden, haben uns zur Einführung einer vorschriftsmäßigen Nationalschule mit einem jüdischen Normallehrer verbindlich gemacht u. zw.:

1. Bis spätestens Georgifest für die Schule die erforderliche Gelegenheit zu miethen, nach geendigtem Kriege(!) aber ein eigenes Schulhaus, in welchem ein aus 16 □ Klafter bestehendes liches Schulzimmer, ein Wohnzimmer für den Lehrer, eine Kammer, Speis und für zwei Rüche eine Stallung sein wird, ohne Verzögerung selbst bauen zu lassen.

2. Wollen wir das Schulzimmer mit den gehörigen Schulgeräthen: Bänke, Tafeln, Gestellen, Schreibtischlein, Schwamm, Kreide, und Dinte versehen.

3. Zur Heizung der Schule und Nothdurft des Lehrers jährlich 9 Klafter hartes Brennholz, welches wir dem Lehrer in das Schulhaus führen lassen werden.

4. Verpflichten wir uns zur Unterhaltung des Lehrers, damit der Schulunterricht unentgeltlich sein soll, jährlich 150 fl. quartalweise in Baarem richtig herauszugeben.

5. Dem Schullehrer soll ein Notariatsgeschäft angebürdet werden.

Dies bekräftigen wir stb.

Užbód, den 15. Januar 1790.

Lazar Bohem (Kohen v. Boehm?)
Richter in Užbód m. p.

Israel Wohl
Jakob Ernst
Joseph Deutsch
Jak Schepper
Jak Note bem.

Lazar Mandel

Durch mich Samuel Leitersdorfer
Geschworener Notar m. p.

Coram me: Paulo Zaboršky m. p.

Coram me: Antonius Hackenfleisch

Regis. Schol. Visitatore

per Distr. Pesthienſe m. p.

L. S.

Coram me: Joanne Kovács

Cottus. Pest. B. Judlio m. p.

Coram me: Joanne Horesch (?)

Illmae. Alex. B. Podmaniczky

Prov. m. p.

3. Zur Heizung der Schule und Nothdurft des Lehrers jährlich 9 Klafter hartes Brennholz, welches wir dem Lehrer in das Schulhaus führen lassen werden.

4. Verpflichten wir uns zur Unterhaltung des Lehrers, damit der Schulunterricht unentgeltlich sein soll, jährlich 150 fl. quartalweise in Baarem richtig herauszugeben.

5. Dem Schullehrer soll ein Notariatsgeschäft angebürdet werden.

Dies bekräftigen wir,

Szántó, den 15. Januar 1787.

Die jüdische Gemeinde.

(Aláírás olvashatatlan)!!

Ime szóról szóra közöltük az aszódi szerződés mintájára gyártott szántói szerződési koholmányt, csak a megmásított szókat és számokat szedettük kövérebb betűkkel, hogy szerző szellemes variációi annál szembeszökőbbek legyenek. Egy kis alkotmánytani és történeti tudással nyomban észreveszszük, hogy szerzőnek, hogy is mondjuk csak? . . . végzetes ügyetlensége őt óriási blamage-ba sodorta, mert azt csak tudhatta, hogy egy „*Kaschauer Gespannschaft*” a 18-ik században sem létezett, és hogy Abauj-Szántó már akkor is *Abauj-vármegye* területén feküdt. Egy másik ép oly kaczagtató lapsus történt vele azáltal, hogy nem volt eléggé óvatos és az első pont alatt előforduló „nach geendigtem Kriege” hangzó passus-t változatlanul vitte át szerződésébe, a mi bizony nem esett volt vele, ha eszébe jutott volna, hogy a *török háborúnak, melyre e három szó vonatkozik, 1787. elején még nyoma se volt.* Hogy a szántói, csak L. ur irta monografiában létező szerződésben, a többi szerződésektől eltérőleg, „Die jüdische Gemeinde” szerepel mint aláíró és „az aláírás olvashatatlan”-nak kell lenni, ezt megérthetjük; hisz ezek az interpolatiók is csak logikus folyamányát képezik az egész szellemes csinálmánynak. Azonban megfoghatatlan előttünk az, hogy L. úr szerződését épen a kultuszminiszteri irattárban őrizteti, holott az összes II. József korából származó iskolaszerződések csakis az országos levéltárbau vannak letéve.

Nehogy azonban a derék szántói hitközség, mely már a 18-ik században a nemzeti iskolát alapító községek közé tartozott, miben sem maradjon mögötte

az igazán régi iskolaszerződéssel kérkedhető aszódiaknak, ime, azon kellemes helyzetben vagyunk, hogy ama apokryph szerződés helyett a szántóiaknak *valódi* iskolaszerződését itt hű másolatban közölhejtük:

Országos levéltár. Schol. nation. $\frac{19482}{957}$ 1787.

Nachdem uns die allerhöchste Entschließung Sr. Majestät durch die löbliche Abaujvárer Gespanschaft in Betreff der jüdischen Normal-Schule bekannt gemacht worden, daß in Zukunft solchen Juden, welche sich gegenwärtig unter 13 Jahren ihres Alters befinden, künftighin die Heirathsbewilligung nicht zugestanden wird, wenn sie nicht das Zeugniß des empfangenen Normal-Unterrichts, welcher ihnen in den Schulen aller anderen Religionen freisteht, aufweisen können.

Um demnach der allerhöchsten Willensmeinung Sr. Majestät ganz zu entsprechen, sind wir Vorsteher und Älteste beider Judengemeinden des in der Abaujvárer Gespanschaft befindlichen Eserháter und Szikßóer Bezirkes schlüssig geworden, mit dem Localdirektor zu Kaschau, Herrn Karl Dietenhofer einen förmlichen Contract wegen Einführung der Normalschule und der Besoldung des Lehrers zu errichten

Geloben und versprechen daher, nicht nur die Normalschule für unsere Kinder in dem Markte Szántó einzuführen, sondern auch demjenigen Lehrer, welcher unsere Kinder im deutschen Lesen, Schreiben Rechnen und Andern, in dem gemeinen Leben nöthigen und nützlichen Gegenständen unterrichten wird, an jährlichen Gehalt einhundertfünfzig reinische Gulden, Sage 150 entweder quartalweise, oder monatlich zu bezahlen, überdies mit Quartier und freiem Holze zu unterhalten, dann auch alle nöthigen Schulrequisiten herbeizuschaffen uns verpflichten.

Zu mehrerer Versicherung und unverbrüchlicher Festhaltung sind 3 gleichlautende Exemplarien errichtet von den Vorstehern und Ältesten beider Eserháter (Etscherháter) und Szikßóer (Sikßomer) Judengemeinden eigenhändig unterschrieben und mit mehreren Siegel bekräftigt worden.

Kaschau, 22. Januar 1787.

Karl Dietenhofer
der königl. Hauptnationalsschule
Localdirektor.

הק' משה זעליג ב'ה'ר ר' שמעון ז'צ'ל'

L. S.

(A nagyon finoman vésett pecséten félkörirat és czimerféle diszítés van.)

הק' משה ב' ה' פנחס סגל

L. S.

(A pecsét belsejében korsó.)

Coram me:

Gabriele Szent-Imrey
Unit. Cottum Abauj
et Torna Ve. Judlium.

הק' ליב ב'ר'מ' כ'ץ ז'ל מבאנוויטץ

הק' מרדכי ב'ר'מ' ז'ל

Még folytathatnám e páratlan iskolamonografiából az érdekes szemelvények idézését, de azon veszem magamat észre, hogy nyilatkozatom a füzetke érdemén felül már ugyis igen hosszúra nyult. Kóstolónak ennyi elég. Csak azt tartom még kötelességemnek itt kijelenteni, hogy a mennyiben szerző úr az ő említette Mandel József tanár alatt csekélységemet érli, úgy azon állítása is, (8. lapon) mely szerint én a kassai levéltárban valamely okmányt felfedeztem volna, merő koholmány. Ez már csak azért is lehetetlen, miután én Kassán életemben soha sem voltam.

Ugy hiszem, hogy elég világosan mutattam ki azt, hogy szerző úr zavarosban halászni akarván, önmaga zavarta forrásának tiszta vizét és észrevétlenül nagy örvénybe került; ámde lubiczkoljon most ki belőle, ha tud. Örülni fogunk, ha ez neki sikerül.

Budapest, 1901. szeptember hó 24-én.

Mandl Bernát.

É r t e s i t ő i n k.

(Folytatás és vége.)

17. A *bajai* elemi-, polgári fiú- és leányiskola értesítőjét a tanítótestület szerkesztette. Ezen testület *Erdős Jakab* igazgatóval együtt 14 személyből áll. Az iskola kiadása 27.531 korona volt, de miután a bevétel csak 16.302 koronát tett ki, a hitközség 11.229 koronával járult hozzá az iskola fenntartásához. Általában mondhatjuk, hogy a bajai hitközség igazi *zsidó* jótékonytsággal gondoskodik iskolájáról. Nem kevesebb, mint 44 alapítvány áll az iskola rendelkezésére, melyeket részint a hitközség, részint egyes nemeslelkű hitközségi tagok létesítettek. Köztük nem ritka a 2—3000 koronás, sőt van egy, a „Fischer Márk-féle“, mely 34000 koronával rendelkezik. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy az iskola szegénysorsú tanulói semmi-
ben nem szenvedtek hiányt, a mi fölötté jó hatással volt a tanítás menetére is. A tanításról csak a legjobbat konstatálhatjuk. A bajai iskola ez idén is megfelelt jó hírnevének és gyönyörű eredményt ért el. Különös nagy gondot fordítottak a hittanra. Így már a II. elemi osztályban bibliafordítást és héber nyelvtant vettek, a mit egészen a IV. osztályig mindig kibővítettek. A IV. osztályban héber folyóírást is tanítottak. Mindkét iskolának a tanév végén 418 növendéke volt, kik közül végleg elbukott 23 (5%). Egyesületünk kiadványait itt is használták.

18. A *pozsonyi* izr. neolog hitközség elemi és polgári iskola értesítőjét *Berger Benő*, igazgató állította össze. Miután ezen iskola az utolsó hat évben nem adott ki értesítőt, ez a mostani magyar és német nyelven erre az időre is vet rövid visszapillantást. Erre az időre esik a leányiskola alapítása is, mely a mult évben leány polgári iskolával is bővült. A tantestület 9 tagból áll. A tanítás menete a rendes volt. Sok fáradságot fordítanak a hittanra és a német nyelvre. Az utóbbi már a I. osztályban veszi kezdetét és épen olyan mértékben halad, mint a magyar nyelv. Az intézetnek az év végén 186 tanulója volt, a kik közül megbukott összesen 4 (2%) (a leányiskolában egy sem bukott meg). Az elemi iskolában használt könyvekről nem ad felvilágosítást az értesítő.

Rózsa Ede.

19 A *nagykanizsai izr. hitk. elemi-, polgári- és felső kereskedelmi iskolájának értesítőjét Bun Samu* igazgató szerkesztette. Jelentésében olvassuk, hogy felvettek 508 tanulót, kik közül 124 az elemi leányiskolába, 176 az elemi fiúiskolába, 87 a polgári fiúiskolába, 107 pedig a felső keresk. iskolába jár. Teljesen tandíjmentes 215, féltandíjmentes 157 tanuló volt. Az alapítványok kamataiból 872.82 koronát fordítottak ösztöndíjakra; szegény tanulók ruházati alapjához befolyt 911 korona, az iskolai pénztár javára 432 korona gyült egybe, míg az iskolai alapra 1891 koronát adakoztak s így az iskola-alap 20000 koronára rug. A *Talmud Thóra*-egyesület a helybeli fiúk tandíját részben megfizette s őket tankönyvvel látta el; az izr. nőegyesület, a leányok tandíjához járult, s 56 leányt ruházott fel télen, a szegények táp-intézetében pedig 26 növendék nyert télen át ingyen ebédet. A hitközség 30 fiut téli ruhával, 76 fiut téli lábbelivel látott el. Az iskolák valamennyi osztályait ez idén a közegészség köv. megfelelő modern szerkezetű padokkal látta el a hitközség. Az elemi iskolában 9, a polgáriban 7, a felső keresk. 6 tanerő működött. Az elemi iskolai növendékek előmenetele, az érdemsorozat szerint, átlag dicséretes, csak a IV. fiúosztályban alkalmaztatott az itt nagyon is szükséges szigorubb mérték. Külön fejezetben számol be dr. Neumann Ede a hitközség hittani intézményeiről. Az elmúlt évben a héber tananyagot alább szállították; a III. o. keretébe felvették a héber grammatikát, a mi a fordítások munkáját könnyítette meg. A redukált héber anyag (kevés a hittani órák száma!) kárpótlására a Talmud Thóra-egyesület héber tanfolyamokat rende-

zett. A *szünidei tanfolyamot* 110 tanuló látogatta, kik alsó, és felső csoportra osztottan heti 3—3 órában nyertek oktatást. A tanéven át pedig 162 tanuló látogatta a tanfolyamot, 68 elemi, 39 polgári, (21 városi, 18 izr. p. i. növ.), 37 felső keresk. és 18 főgymn. tanuló. Tanulták Mózes öt-, Józsuá —, Sámuel első könyvéből, a Példabeszédek- és Jeremiás könyvéből az e célra vett kiválóan alkalmas fejezeteket. Istentiszteletet rendszeren tartottak, mindig az ifjusághoz intézett szent beszéddel, melynek tárgya mindig összefüggésben volt a tulajdonképeni hitoktatással és felolvasott szent igékkel. Sebuot első napján volt a serdültebb leányok konfirmációja. Az értesítő végül hozza az összes iskolák hittani tantervét, még az alsófoku ipar- és keresk. iskolákét is. Elolvasásuk jól eső nyugalommal töltött el; a nagykanizsai ifjuság vallásos érzületének ápolása kitünő férfiakra van bízva. Vajha mindenfelé ily körütekintő lelkiismeretességgel gondoskodnának Izrael ifjuságáról.

Sz. J.

E G Y E S Ü L E T I É L E T.

Tudósítás.

Egyesületünk közp. választmánya szept. hó 19-én tartotta alakuló ülését, melyből a következőket jelentjük:

Elnök: Kornfeld Gyula

Jegyző: Hajnal Jakab

Jelen voltak: Bárd Rezső, Csukási Fülöp, Csajági Béla, Győri Adolf, Halász Nátán, Kuttner Miksa, Léderer Ábrahám, Maislis Ferencz, Mendl Lajos, Mandl Bernát, Ózer Zsigmond, Pfeifer Ignác, Révai Miksa, Reif Jakab, Schön Dávid, Schichtánz Ármín, Singer A. Henrik, Székely Lajos és Tolnai J. Béla.

Távollétőket kimentették: Adler Simon, Erdős Adolf és Sebestyén Manó.

1. Elnök üdvözlővén a megjelenteket, igéri, hogy minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy az egyesület működése sikeres legyen. Kéri a választmányi tagokat, hogy támogassák őt e törekvésében; a tanácskozásokban nyilvánítsák szabadon véleményüket, nem a személy, hanem a szent ügy lebegjen mindig szemök előtt.

Csajági kijelenti, hogy a közgyűlés által reá ruházott tisztséget szívesen elfogadja s igéri, hogy úgy mint a múltban, a jövőben is iparkodni fog, hogy hasznára legyen a vezetőségnek, a mely kijelentéséhez Tolnai J. Béla és Singer A. Henrik is csatlakoznak.

Mándl Bernát örömének ad kifejezést, hogy az elnökséget teljességében láthatja az egyesület élén, azon férfiakat, akikben mindnyájunknak a bizalma összpontosul és akik az egyesület ügyeit hiven gondozták a múltban és a kikről megvagyunk győződve, hogy a jövőben is céltudatos működésükkel előbbre viszik egyesületünket. Üdvözli az elnökséget.

2. Elnök jelenti, hogy az alapszabályok értelmében a mai ülésben titkárt kell választani. Azt hiszi, hogy a közp. választmány érzelmét tolmácsolja, midőn e tisztség betöltésére az eddigi titkárt, *Hajnal Jakabot*, a ki egyesületünk körül e minőségben hosszú idő óta teljes megalégedésre működött, hozza javaslatba.

A központi választmány elnök indítványát egyhangulag magáévá téve, *Hajnal Jakabot*, az eddigi titkárt, a következő három évre újólag megválasztja.

A titkár megköszöni a közp. választmánynak iránta tanúsított bizalmát és igéri, hogy úgy mint eddig, a jövőben is teljes odaadással fog közreműködni az egyesület vezetésében.

3. Az árva-alapot kezelő bizottság tagjaiul a közp. választmány újból egyhangulag Ózer Zsigmond, Reif Jakab és Csukási Fülöp választmányi tagokat választja meg. Ózer Zsigmond megköszöni a saját, és mint tisztársai nevében a megválasztást, valamint azon kitüntető tény, hogy a közgyűlés az elnökség javaslatára nevére árva-alapítványt létesített.

4. Elnök jelenti, hogy Barna Jakab elfoglaltsága miatt, a választmányi tagságról lemondott. A választmány ezt sajnálattal veszi tudomásul és egy-szersmind Dr. Braun Salamon póttaggal egészíti ki a rendes választmányi tagok létszámát; és miután a megválasztott titkár ezen ráruházott tisztsége által megszűnt választmányi tag lenni, helyébe a második póttagot, Wolf Ármint lépteti elő a rendes választmányi tagok sorába.

5. Elnök jelenti, hogy özv. dr. Löwinger Mórné szül. Sruh F. úrnő Nyitrán, megdicsőült férjének emlékére, a ki egyesületünknek tiszteletbeli tagja volt, 200 koronát küldött az árvaalap javára.

A választmány ezt örvendetes tudomásul veszi és köszönetének jegyző-könyvileg ad kifejezést.

6. Elnök jelenti hogy a folyó évben eszközölt új könyvkiadások ellenőrzése szabályszerűen megtörtént.

7. A nagy szünetidőben elnök által rövid úton folyósított segélyeket a választmány jóváhagyásával látja el.

8. A választmány helyeslő tudomásul veszi elnök azon intézkedését, hogy az „Eötvös-alap“ közgyűlésén, valamint a miskolczi izr. hitközségnek templom- és iskolafelavatási ünnepélyen képviseltette az egyesületet és köszö-netét fejezi ki Csukásinak, a ki ezen tisztséget elvállalta.

9. Elnök szomorú jelentést tesz Fried József, trencsényi tanítónak e hóban történt elhalálzásáról és miután az egyesületnek rendes tagja volt, felhatalmazást kér arra, hogy özvegye részére a szabályszerű segélyt kiadhassa.

10. A választmány az „Értesítő“ szerkesztése körüli költségek fedezé-sére havi 50 koronát engedélyez.

11. A választmány beható tanácskozás alapján 3 tanítónak betegsegély czimén összesen 110 koronát szavaz meg.

Folyó évi szeptember hónapban tagsági díjat fizettek:

a) <i>Pártoló tagok:</i>		kor.
Izr. iskolaszék, Balassa-Gyarmat	---	10
Izr. hitközség, Léva	---	10

b) <i>Rendes tagok:</i>		kor.	kor.		
Bernhard Mór, Trencsén	---	8	Klein Lipót, Uj-Verbász	---	5
Blau Mór, N.-Magyar	---	8	Krausz Jakab Budapest	---	4
Czitrom Jakab, Belényes	---	8	Lederer József, Soroksár	---	8
Friedmau József, Kálos	---	6	Löbl Lipót, Marczali	---	8
Fischer Márk Budapest	---	4	Rozsnyai Samu, Szikszó	---	8
Gold Adolf, Marczali	---	8	Soltész Adolf, Szentés	---	6
Gottlieb Márk, Ungvár	---	4	Spitzer Mór, Pozsony-Széleskut	---	10
Hahn Dávid, Budapest	---	8	Schwartz Márk, Vác	---	2
Havas Henrik, Kiskőrös	---	4	Schlesinger Salamon, Mezőkövesd	---	4
Kálmán Etelka, Nagyvárád	---	8			

Adomány.

K. P. a Pester Lloyd révén Goldschmied Bernát úr ösztönzésére 200 korona.

Gyűjtés az árva-alapra:

	kor.		kor.
Özv. Dr. Löwinger Mórné Nyitrán, férje, néhai		Szabó és Fejér, N.-Szécsény	4
Dr. Löwinger Mór nevének emlékére	200	Lederer József, Soroksár	1

*

Bárcza-gyűlés :

Kellner Ignác, Siklós

kor.

6

Budapest, 1901. szept. hó 25-én.

Győri Adolf

pénztáros.

Helyreigazítás : A mult havi számban tévesen kimaradt *Rausnitz Jakab* tagtársunknak Rohorczon, június 24 küldött 8 kor. tagdíjának kimutatása, a mit ezennel pótolunk.

SZEMLE.

a) Tanügyi mozgalmak.

○ **A gyermek szellemi életéről** tartott tudományos és számos eredeti megfigyelést tartalmazó előadást *Babarczy Schwartzer Ottó dr.* a magyar orvosok és természetvizsgálók ez idei bártfai gyűlésén. Hosszú sorozatban vezeti elénk ama téveszméket, melyek a gyermeki agy fejlődése folyamán és ez által feltételezve phisyologicce jelentkeznek. Megmagyarázza és a gyermeki kedélynek és cselekvésnek a mindennapi életből általánosan ismert sajátosságain demonstrálja, mint keletkeznek egymásután a megfigyelési, nagysági, üldöztetési téveszmék a gyermek lelkében s miben nyilvánulnak ezek. Leírja a gyermekkor kényszereszméit, kényszermozgásait s ezek kimutatásával a gyermekek számos közismert jellegző tulajdonságára, minő az utánzási, rombolási hajlam, gyűjtési szenvedély, sokszor megmagyarázhatatlan makacsság, labilis kedélyállapot, új világot vet. Analizálja a gyermekek érzéscsalódásait, (hallucinatióit, visióit), melyek a gyermek játékának naiv kedvességében találnak kifejezést. Végül azt fejtegeti, minőnek kell a jó nevelésnek lenni, ha a physiologikus defektusokkal számolni akar s a gyermek gondolkodását a helyes irányba kívánja terelni. „Szívmelegséggel nevelni és túlterhelés nélkül tanítani : ez a család és iskola legfőbb feladata,“ ebben foglalja össze nevelési elveit, melyeket minden orvosnak, szülőnek és tanítónak ismerni és vallani kell. A terjedelmes felolvasást a „Pester Lloyd“ is közre adta.

= **Konviktus.** Az ige testté lön. A Délmagyarországi Tanítóegylet tagjainak középiskolát látogató fiai részére Temesvárt konviktust állított fel. A szerény kis ház, melynek már ezidén 40 lakója van, berendezése szép és ízléses ; tágas udvara és kertje jó benyomást tesz az emberre. Tágas, egészséges tiszta teremszerű szobáiban villanyos világítás van. A Konviktus alapja 4000 K. Berendezésére 2000 K.-t költöttek.

□ **A gondnoksági útasítást,** mely az állami elemi iskolákat felszabadította, mindenfelé szívesen fogadták. A Délmagyarországi Tanítóegylet júliusi közgyűlésén feliratot intézett a kormányhoz, melyben kéri, hogy hasson oda a kormány és igyekezék a gondnokságra vonatkozó útasítási szabályzatokat az iskolaszékekre is kiterjeszteni, nevezetesen annak az ország községi és felekezeti iskoláiban is érvényt szerezni és odahatni, hogy a törvény ez irányban revidiáltassék.

⊙ **Tanítók a hadseregben.** A Délm. Tanítóegylet határozatában arra nógatja az ifju tanítókat, hogy a tanítói tekintély emelése érdekében vegyék igénybe az egyéves önkéntesi szolgálatot. Ki hitte volna, hogy a tekintélynek uniformisba kell bujnia, hogy észre vegyék ? A tanítói állás már egymagában magas tekintélyt ad. És van a tanítónak hivatásán belül elég működési tere, melyen azt meg is tarthatja, sőt emelheti is. A Nemzeti Iskola 36. számában *Obsitos* keményen nekik támad a délvidékieknek azért a könnyelmű határozatukért.

✕ **Epileptikus gyermekek oktatására** külön intézetet szándékozik a kormány felállítani, mert az ily beteg gyermekeket a főváros kizárta iskoláiból. A bielföldi intézetbe szakembert küld ki a miniszter tanulmányozásra.

✕ **Perzsiá** nagyobb városaiban zsidó népiskolákat kezdenek felállítani az egyes hitközségek, hogy a zsidó népességet kiragadják a tudatlanság homályából.

b) **Lapok.**

§ **Egységes Nemzeti Közoktatás** czimen *Deme* Károly szombathelyi tanár havi folyóiratot indított, melyből eddig 3 szám jelent meg. A folyóirat igen élénk és tartalmas. Iránya, elve benne van a nevében. Csak egy a kifogásunk: hogy havi folyóiratnak felette drága. Előfizetési ára 8 K. A 3-dik számban Kerékgyártó Elek *a nőtanítók igazgatósága* ellen ír, mert azok tapasztalat szerint nem váltak be. A nők sorsa a férfiakra bízott ügy. Tanítónőnek is csak hajadon való. Leányigazgató eddig nem felelt meg. A férjes igazgató pedig mint asszony és anya két családot nem kormányozhat. Majd elmondja, mit kíván a mai iskolai élet az igazgatóktól. 2-ik közleményét, *Testi fenyték a népiskolában*, Dombos József írta. Igen figyelemre méltó Gróf Julia cikke: „Ellenvélemény és vallástani ferdeségek a népiskolában,” Elmondja, hogyan tanítja ő a tíz parancsolatot. Majd rámutat hogyan kell tanítani a bibliai történeteket. Csakhogy itt nem vallhatjuk a tanítás ama elvét, hogy csak azt tanulják a gyermekek, amit előbb megértettek. *Életre* neveljük a gyermeket és ne akarjuk vele megértetni azt, amit meg nem érthetünk. Sajnosan látja, hogy a hit magasztos elvei a nevelés kezében eltörpülnek, mert csak arra szorítkozunk, hogy a hit-tananyagot minél jobban ledarálják a gyermekek, annak *kellő* megértését figyelmen kívül hagyjuk, felhasználását a nevelésre pedig majdnem egészen mellőzzük. *Itt a hiba*: a tanítás és nevelés eljárásában és nem — amit annyian mondanak — az anyag megválasztásában.

= **Az Evangélikus Népiskola** f. évi 8-ik számában közli *Szabályzatát*, a dunántuli ág. h. ev. egyházkerület népiskolai tanítóinak egyletekké alakulásáról és ezek működéséről. (Javaslat.) Szabó György azon elmélkedik: *állami vagy felekezeti legyen-e a népoktatás?* Idézi legkiválóbb gondolkodóink idevágó nézeteit. Helyesl i dr. Wlassics intézkedését, mely az államosítás terén semmi erőszakot meg nem tűrs kívánja, hogy a felekezetek segítségére az államnak a népoktatás fejlesztésében. *Teendőink* című dolgozatában Kengyel I. az egyházmegyéje tanítóinak a következő munkaprogrammot tüzi ki: 1. A hazafias és vallásos nevelést. 2. Tanügyünk felvirágoztatását: a) a vallástanítás reformálása, b) tanszerek gyarapítása, c) szegények ingyenes oktatása, d) a félévi vizsgálat eltörlése, e) szakfelügyelet által. 3. Tanítói tekintélyünk emelését: a) a tanítói próba eltörlése, b) ünnepélyes beiktatás és eskütétel által.

§ **A Népnevelők Lapja** f. é. 36-ik számában *A tanítók társadalmi szabadságáról* ír Ember János s kifejti, hogy az Országos Bizottság augusztusi gyűlésén nemcsak, hogy állást foglalt a községi tanítók kiskorúsága mellett, hanem az *egész tanítóság* kiskorúsítására szavazott a Nagy László nagykorúsításával szemben. Ez az, amibe a magyar tanítóság soha sem fog belenyugodni. Még szőnyegre hozza e kérdést. Eperjessy István folytatja *Gyermekpsychologiai megfigyeléseit*; Nagy László pedig közreadja a *Szabad Tanító-egyesület* tervezetét és így fejezi be előadását: Éljen az egységes és szabad tanítói társadalom!

+ **A Család és Iskola** f. é. 13-ik számában figyelemreméltó cikk: A tanító egyéniségének visszatükrözése a tanulóban, Schwarzel Adéltól, és A gyermek lopásra való hajlamáról című, mit Márton Ilona írt.

= **Hevesmegyei Tanügy** 8-ik számában Vajda József *Rousseau: A művészetek és tudományok hatása az erkölcsre* című művének fordítását folytatja.

□ **A Tornaügy** 1-ső számában Kovács R. *Jelentését a testi nevelés nemzetközi kongresszusáról* adja közre.

+ **Magyar Zsidó Szemle** (Bpest) 1901. 3-ik szám tartalma: Társadalmi szemle. — Ovadja, Jóna, Micha és Nacum próféták könyveinek arab fordítása, névtelen szerzőtől, írta dr. Friedmann Gyula. — Külső tudományok (chochmoth hachiczonoth) szerepe és története a középkori zsidóknál, dr. Hirschler Ignácztól. — Zsidó angyaltan, dr. Blau Lajostól. — Folklore. — Irodalom. — Kútfők.

× **Allgemeine Deutsche Lehrerzeitung.** 1901. 35. szám tartalma: Wilhelm Wundt, von F. Sturm. — Kritische Beleuchtung der „fünf Harmischen Thesen zur Reform des geographischen Unterrichts,“ von Ernst Oehm. — Der Deutsche Verein abstinenter Lehrer und seine Bestrebungen, Vortrag von J. Petersen. — Nr. 36. Der Handarbeitsunterricht im I. Schuljahre (Ein Mittel zur Belebung des Anschauungs-

unterrichts), von R. Brückmann. — Kritische Beleuchtung u. s. w. (Schluss). — Nr. 37. Volksbildung und Sittlichkeit, von B. Frank. — Von den Ferienkursen in Jena.

§ **Neue Bahnen.** 1901. Nr. 9. Kunst und Paedagogik, von E. Linde. — Historischer Materialismus und paedagogische Wissenschaft, von H. Schulz. — Strömungen auf dem Gebiete des deutschen Schulwesens IV. forts. — Referate und Besprechungen.

= **Schweizerische Lehrerzeitung** 1901. Nr. 36. Unterricht in der Moral.

× **Egészség.** 1901. 9. szám. Adatok a külföld testi neveléséhez, Kovács Rezsőtől. — Az alkoholelles mozgalom Svédországban, Juba Adolftól. — Rövid közlések.

c) Könyvek.

= **A szociológia sarktétele.** Dr. Hegedüs Loránttól. Kiadta a Magyar Tud. Akadémia. A könyv a szociológiának, mint tudománynak, fejlődését kimerítően adja elő s voltaképeni lényegéről is helyes tájékozást nyújt.

□ **Die jüdische Ethik und Herberts fünf ethische Ideen.** Von dr. Moritz Spanier. Verlag v. E. Löwenthal & Co. Magdeburg, 1901. Igen alapos munka.

○ **Gyümölcsutánczat, mint szemléltető eszköz.** Padlicska szobrász a párisi világkiállításon is kitüntetést nyert egyes gyümölcsutánczataiért, melyeket most a m. kir. közokt. miniszter különösen a gazdasági ismétlő iskoláknak ajánl szemléltető eszközü.

§§ **Die ersten Schulwochen.** Von C. W. Bach. Kiadta Marovsky J. C. Mindenben, Westfalia. Ára 80 fillér. E 60 lapos füzet melegen ajánlható az I. osztály tanítóinak.

d) Felekezeti élet.

+ **Zsidó tudomány-egyetem.** Északamerikai hitsorsosaink közt újabban nagy mozgalom indult meg egy izraelita tudomány-egyetem felállítása érdekében. A tervezet szerint zsidó theologiai, zsidó történelmi és zsidó irodalmi fakultással. E tárgyról ír az Allgemeine Zeitung des Judenthums f. é. 35-ik számában dr. Ziegler s kifejti az ily egyetem szükségtelen és lehetetlen voltát. Legelőbb is megfontolandónak tartja, vajjon elég gazdag-e ahhoz a zsidó tudomány, hogy egy egyetemet állandóan foglalkoztasson. Aztán meg e tudomány-egyetem végzettjei kapnának-e mind kenyeret? És vajjon látogatott volna-e az új egyetem. Kifejti, hogy nem. Dr. Z. másképp fogja fel a kérdést s a cél megvalósítását olyképp ajánlja, hogy állítsunk fel inkább a világhírű egyetemeken a fentírt tudományoknak 1—1 tanszéket. E célra halmozzon fel pénzt a zsidóság s biztosítsa a kadetrákat. Így ölthet csak életet megboldogult tudós hazánkfia, Kaufman Dávid eszméje, a *zsidó tudományos akadémia*.

✕ **A hitoktatás Csehországban.** Nem is oly rég, hogy cseh földön virágzó izr. népiskolákat láttunk. Cseh hitfeleink azonban nagy könnyelműen lassankint feladták felekezeti iskoláikat; a legtöbb helyen beolvadtak a közös (tartományi) népiskolába, amit aztán most siratnak meg. A közös iskolák túl vannak zsúfolva, aminek természetes következménye a tanítás silány eredménye. De legjobban fájlalják azt, hogy a gyermekek lelkéből mindjobban kivesz a vallásos érzület. Tanítanak ugyan a közös iskolákban is héberolvasást, ima- és bibliafordítást, bibliatörténetet és liturgiát, de *legfeljebb* heti 2 órában; holott azelőtt az izr. népiskola 10 óránál többet áldozott erre egy héten, amellet vallásos szellem lüktetett a felekezeti iskolákban, míg ma igen sok gyermek nő fel, ki imádkozni se tud, mivel számos közös iskolának nincs izr. hitoktatója. A hitközségek ezért petitiót készülniek a tartományi tanács-hoz benyújtani, melyben kéri, hogy azokat a tanulókat, kik hittanból megbuktak, avagy hittani oktatásban nem részesültek, ne engedje fellépni a felsőbb osztályba; az a hitközség pedig, mely feladta felekezeti iskoláját, kényszeríttessék talmud tóra iskola fentartására, amint azt pld. Prágában teszik. Mert sajnos, a felekezeti iskolát vissza csinálni nem lehet, a hitközségek keze meg van kötve (pótadó, évi hozzájárulás stb.). E szomorú hírből tanuljunk mi magyar zsidók is egyet: *Legyen az izr. népiskola továbbra is féltve őrzött kincsünk!*

○ **Ösztöndíjak.** A morvaországi izraelita országos bizottság évi 200 koronás ösztöndíjakat alapított a tartományi tanítóképzők növendékei számára, azon kötelezettséggel, hogy az illetők magukat a zsidó tudományokban tovább képezvén, a tanító képesítő alkalmával *hittanítói oklevelet* is szerezzenek s kötelezzék magukat hosszabb időre Morvaországban a tanítói hivatal mellett a *hitoktatói* állás elfogadására is.

□ **Berühmte israelitische Männer und Frauen in der Kulturgeschichte der Menschheit**, von Dr. Adolf Kohut. Pay'nescher Verlag. Bámulatos szorgalom és kitartó munkakedv kellett e hatalmas mű, valóságos Wallhalla megírásához, melyben Dr. Kohut, tudós hazánkfia, ama világhírű zsidó férfiak és nők életét és munkáit mutatja be, kik a közelmúltban a közért éltek és dolgoztak. Az első rész a férfiaké; külön-külön fejezetben sorakoznak híres zenészek, zeneszerzők, színészek, szobrászok, műépítők; majd a szépírók, költők, a nagy gondolkodók és a természetbúvárok. A 2-ik részben a világhírű zsidó nők foglalnak helyet. Oly szép számmal vannak, kik fényt és dicsőséget hoztak a zsidó névnek. A művet számos illusztráció díszíti.

= **Kaufmann Dávid**, a boldogemlékű, nagyhirű tudósunk (1852—1899) életrajzát írta meg nagy gondnal és kegyeletos szeretettel dr. Krausz Sámuel bpesti izr. tanítóképző-intézeti tanár. A terjedelmes megemlékezés az *Österreichische Wochenschrift* (Bécs)f. é. 35-ik számában nyert befejezést.

(!) **Der Unterricht unserer Jugend**, a német zsidóságnak szól ez intő szózat. Írta Steinhardt M. Kiadta Kaufmann J. Frankfurt a. M. Megdönthetetlen érveléssel bizonyítja a zsidó népiskolák fentartásának szükségességét. Csak addig állhat fenn a zsidóság, míg iskolája él. A szó-szoros értelmében vett „simultan“ népiskola Németországban ma már nincs és sirva panaszolja fel, hogy a közös iskolákba járó zsidó gyermekekből teljesen kivesz a zsidó önérzet, a vallása iránti hűség és szeretet. Kimutatja, hogy a hitehagyott, áttért zsidók 95%-a közös iskolába járt.

)(**Amerikai zsidó történelmi kiállítás.** Az amerikai zsidó történelmi társaság összeakarja gyűjteni mindazt, ami az amerikai zsidók múltját illusztrálja. Pl. Spanyolországban maradt marannosokhoz intézett leveleket, Washington leveleit a zsidókhöz, arcképeket, kéziratokat, nyomtatványokat stb. Érdekes eszme.

KÖNYVISMERTETÉS.

A biblia könyvei.

(Tartalmi ismertetés bevezető fejezetekkel és szemelvényekkel. Közép-felsőbb leány és polgári fiú- és leányiskolák zsidó növendékei számára írta Dr. Weiszburg Gyula, rabbi. Budapest, 1901. Singer és Wolfner. 8° 120o. Ára 1 korona 60 fillér.)

Atyáink alig hitték volna, hogy fiaik számára eljön majd oly idő, melyben azok a bibliát csak ugy hallomásból fogják ismerni. Az „Ászido Taura lehistákéch Méjiszról“, fájdalom, olyannyira teljesedett szóról szóra, hogy még az ugynevezett művelt körökben is, a hol különben a világirodalom remekei képezik a mindennapi kosztot, sem tudnak semmit a bibliai irodalomról. A könyves polczok legrejtettebb zugában vagy a padláson, a régi lim-lom közt szégyenkezik porlepetten nagyapa néhány régi zsidó könyve, melynek tartalmáról, a művelt unokának fogalma nincs. A biblia népe, a mely a világot megajándékozta azon könyvvel, mely az emberiséget meghódította, lemondott régen a bibliaismeret dicsőségéről. Gyakrán megérjük a szégyent, hogy valamely „bibelfest“ nem zsidó megszégyeníti a zsidó embert a bibliaismeret terén. Tanuló ifjuságunknak javarésze halavány fogalmat sem tud magának alkotni a szentirásról és a hitoktató gyakran megdöbbenve tapasztalja a leghorribilisebb tudatlanságokat azon a téren. Egy hatvan, műveltebb házakból való tanulókból álló magas, gymnasiumi osztályban — tapasztalatból tudom — kettő ismerte a Jób könyvének elbeszélését, és ugyancsak ezen osztályban 58 ismerte a Faust prologját, nem sejtván a két mű összefüggését.

Ezen szomorú állapotokon kíván némiképen segíteni egy jeles kézikönyv, mely e napokban hagyta el a sajtót. *Weiszburg Gyula* könyvében, melyet nagy szeretettel és odaadással írt meg, sorra veszi a szentirási könyveket, ismerteti azok tartalmát, szemelvények alakjában közli azok legkiválóbb részeit. Első kísérlet ez nálunk ezen a téren, mely méltán számíthat hálás elismerésre. Vonzó és világos előadásban, melyből kisugárzik a tárgy iránti szeretet és lelkesedés, kerülvén minden sallangos frázist, mely az ilyen természetű könyvben oly gyakori lehetne, szerzőnk megismerteti a tanulót a biblia különböző elnevezésével és felosztásával, a biblia nyelvével, szövegével és írásával, kerülvén a tudományos ballasztot, mely rendszerint az ilyen könyvek kellemetlen kísérője. Külön fejezetben foglalkozik a szentírás különböző fordításaival a legrégebb időktől fogva napjainkig, kiemelvén belőlük a legértékesebbeket.

A következő rész, mely igen sikerültnek mondható, a tóra felosztásával és tartalmával foglalkozik. Igen ügyesek és újak a szempontok, melyek szerint szerzőnk csoportosítja a pentateuch törvényeit, melyek igen alkalmasok arra, hogy a tanulókat a szentírás törvényi részével megismertessék. Az egyes csoportok: 1. tisztán vallási tanítások, 2. erkölcsi törvények, 3. kormányzati törvények. Külön fejezet ismerteti a tóra szerepét a liturgiában. Az első próféták részletes tartalma után következik egy rövid, de jellemző fejezet a profétimusról, utána a próféták igen ügyes jellemzését olvassuk. Szerzőnk a legmárkásabb fejezetekkel próbálja a prófétát jellemezni, úgy hogy tulajdonképpen maga a próféta mutatkozik be a tanulónak saját eszméivel.

Az egyéb szentiratok is elég élénkséggel tárgyalatnak. Igen sikerültnek mondható főleg Kóhelet könyvének rövid jellemzése és eszméinek quintessenciája. A tanügy barátai örömmel üdvözlik majd e megbízható segédkönyvet, mely általánosan érzett hiányt kíván pótolni. A VI. izraelita község kerületben bevett új tanterv keretén belül főleg a középiskola VII. osztályában fog fontos szolgálatot teljesíteni a könyv, mert ezen osztályban ér véget a bibliaoktatás és méltó összefoglalásként legjobb képét fogja adni a bibliának és az abban megnyilatkozó szellemnek. Felsőbb leányiskolák, és a kereskedelmi iskolák is nagy eredménnyel használhatják. A könyv kiállítása tetszetős, ára is elég olcsó, a mi sikeres használatához nagyban hozzá fog járulni. Szerzőnk minden igaz tanügybarát hálás elismerését érdemelte ki hűzagnótló művével.

Budapest.

Dr. Weisz Miksa.

A zsidók története és irodalma a 10 törzs számkivetésétől a mai napig.

(Iskolai használatra írta Dr. Goldberg Ráfael. Átdolgozta Dr. Büchler Sándor. V. átdolgozott kiadás. 131 oldal. Bpest, Singer és Wolfner kiadása. Ára 1 kor. 40 fillér.)

Megboldogult Dr. Goldberg régi könyve új alakban fekszik előttünk. A fiatal zsidó magyar tudósoknak egyik legrokonszenvesebb tagja új köntöst adott, de nem a régi, hanem az új tartalomnak. Úgy sejtem, hogy a kegyelet iratta Büchlerrel a régi, néhai szerző nevét is a könyv címlapjára. A kegyelet jogos; ne felejtkezzünk meg az úttörőkről, kik új utakat vágtak a járatlan sűrűség között. A mikor néhai Dr. Goldberg könyve hírneves Kármánunk fordítása nyomán megjelent, hitoktatásunk úgyszólván minden segédeszköz nélkül szűkölködött. Könyvét úgy a középiskolákban, mint a rabbi- és tanítóképzőkben használták.

De a szerző nem is tagadja, hogy tulajdonképpen új könyvet nyújt nekünk. „Munkám — így számol be a szerző előadásában — nem szorított lényegtelen kiigazításokra, hanem anyag, fölosztás, csoportosítás és

előadásában teljesen újat nyújt.“ Tény, hogy szerző szavának állott, és csak néha-néha csillan fel egy-egy kép, a mely a régi kiadásra emlékeztet, csak néha-néha veszi át a tárgyalás menetét. A könyv ebben a kiadásban terjedelmének körülbelül egyharmadával rövidült meg, ha tekintetbe vesszük, hogy a 156 oldalos könyv 132 oldalra fogyott, a magyar zsidók története pedig 20 oldal, a szerzőnek saját feldolgozása, a régi kiadásban nincs meg.

Bevallom, hogy a mi a nyelvezet magyarságát, paedagógiai használhatóságát illeti, Dr. Büchler határozottan érdemes munkát végzett. A célt, melyet előszavában maga elé tűzött, sikerült elérnie. „Arra törekedtem, hogy ne szakembereknek irjak, hanem csupán arra terjeszkedjem ki, a mit a zsidó hitű magyar tanulóifjúságnak tudnia okvetlenül szükséges, amivel vallásos erkölcsi érzését, felekezeti öntudatát, hűségét ébren tartani, ápolni lehet.“ Mondhatom, hogy szerzőnek kedves egyénisége tükröződik vissza könyvében. Érdeklődéssel olvassa nemcsak a tanuló ifjúság, hanem a család is ezt a zamatos magyarságu, könnyed nyelvezetű könyvet. A szónok ugyan némelykor magával ragadja a paedagogust, de hát hiszen csak abból a mustból lesz a finom, zamatos óbor, mely erősen forr és úgy gondolom, hogy további kiadásaiban majd mérsékli páthosát és némelykor egy-egy adatot nyújt majd nekünk.

Egy tankönyvnek ugyanis nem lehet csupán csak az a célja, hogy gyönyörködtessen bennünket, hanem hogy tanítson is. És ha úgy vesszük, tulajdonkép a tanárnak volna a feladata az anyag csoportosítása bizonyos szempontból, valamint az eseményeknek színes méltatása, viszont a tankönyv könnyítsen a tanító és tanuló munkáján, hogy összeállítsa a nélkülözhetetlen adatokat.

Azt hiszem, ez ellen vét a szerző, mikor az események retorikai tárgyalása kedvéért sok olyat hallgat el, a mit nemcsak említenie, hanem tárgyalnia is kellett volna. Hogy hallgatással elmellőzi Jason-Menelaus viselt dolgait, azt értem. Inkább tárgyalja a hasmoneusok dicső tetteit. Hadd domborodjanak ki a tanulóifjúság előtt népünk jellemének fényoldalai, hadd lássák, hogy nekünk is vannak classicus hőseink. A hogy pedig chanukkát méltatja, azt egészében le szeretném ide nyomatni, oly mély hatással volt rám minden szava.

De hogy miért mellőzi I. Agrippát, azt nem tudom. Avagy talán nem oly fontos, mint Koppel Theben, Mendl praefectus, vagy Rosenthal Naftali említése.

Szerző történetét 3 részre osztja. 1. A 10 törzs számkivetésétől a II. templom elpusztulásáig. 2. Mendelssohn felléptéig. 3. Legujabb korig.

Minden rész végén adja a kor irodalmát. Az irodalmi részt szerző saját vallomása szerint legjobban el szerette volna hagyni. Pedig ezekben a szakaszokban tárgyalja, bár tulságosan röviden, a Kánon keletkezését, a LXX-t, az apokrifákat, a talmudot, Maimuni munkásságát, a Kabbalát stb. és a 3. rész után a legujabb kor irodalmát.

Igaz, ez utóbbit bátran elhagyhat'a volna, mert tényleg nem egyéb, hogy újra előszavát idézzem, mint könyvczim és névlajstrom. De hát élő tudósokat, és a napi harcz tüzeinek kellő közepében álló felekezeti lapokat és intézményeket nem is kellett volna említenie, pláne kidicsérnie. Attól félek, hogy némelyek e miatt izléstelenséggel fogják vádolni a szerzőt. De a legfontosabb régi irodalmi termékeink méltatása igenis szükséges. Csak annyiban járt el helytelenül a szerző, hogy történetének felosztásában a korokat hosszúra vette, úgy, hogy a tanaiták és a talmud csak akkor kerülnek sorra, mikor az események tárgyalásában V. Ferdinánd királyunkig jutott el.

Osztatlan elismeréssel kell azonban szólanom arról, hogy miképpen tárgyalja a zsidóság szervezetét és a magyar zsidók újabb történetét. Hit-

feleink részvétele a szabadságharczban, küzdelmeik az emancipatio és receptio körül, miképen segítik elő ezeket a küzdelmeket a hon nagyjai, mint szerző saját buvárkodásának eredményei, avval biztatnak, hogy egy újabb kiadásában apró-cseprő kifogásainknak is elejét veszi.

Szerző könyvét őszintén ajánlhatom úgy iskolai használatra, mint azoknak, kik rövidesen akarnak tájékozódni a zsidóság mozgatta kérdései felől.

Budapest.

Dr. Braun Salamon.

Magyar nyelvhibák javító és magyarázó szótára, tekintettel az okszerű helyesíráásra.

A művelt közönség használatára írta *Füredi Ignác* gyakorló tanító és képzőtanár. Megjelent Dobrowsky és Franke kiadásában. 75 oldal. Ára 2 korona.

Nagyérdemű kartársunk, kinek e téren való irodalmi munkássága eddig is oly sikeres volt, e könyvével úgy a magyar nyelvtudománynak, mint a helyes magyar beszéd barátjainak, — és magyar tanítók között ki nem volna az — nagy szolgálatot tett. Eleven szemmel kísérte évek hosszú során át az újabb magyar műveket, a hírlapokat, a forum szónokait és az utca beszédét és közel 2500 cikkecskében — elrettentő szám — csupa szemenszedett magyartalanságot, illetve magyar nyelvhibát gyűjtött össze, hogy kimutassa azoknak helytelenségét és mindjárt helyükbe helyes, magyaros kifejezést ajánljon. Dicséretes munka ez manapság, mikor még nevesebb íróink között is akad, kinek munkájába nem egy nyelvhiba csuszik be észrevétlenül, mikor még jobb szónokaink és hírlapjaink stylusa is telve van magyartalanságokkal és az utca magyarsága pedig minden erőlködés mellett és nyelvtudósaink minden fáradozása ellenére magyartalanabb, mint valaha.

A művelt közönség számára írta szerző e becses, nem eléggé ajánlható munkáját, de mi magyar tanítók tanulhatunk belőle legtöbbet. Megtanulhatunk belőle magyarosan, helyesen beszélni, megszilárdíthatjuk belőle nyelvtudásunkat és megtisztíthatjuk nyelvérzékünket; ha mi pedig kerülni fogjuk tanításunk alkalmával a nyelvhibákat és magyartalanságokat, úgy reményünk lehet, hogy példánkon okulva az új nemzedék számára e könyv feleslegessé fog válni. Szerző könyvében okszerű helyesíráásra is tanít, a mi a mai ingadozásnál szintén dicséretes munka. Egyszóval ne hiányozzék e könyv egyikünk-nél sem. Forgassuk, tanuljunk belőle és okoljunk.

A munka mindsenti Rákosi Jenőnek, a Budapesti Hírlap szerkesztőjének van ajánlva. Nyomása tiszta, külseje tetszetős. —*d.*

Magyar rím-szótár.

Együttal kimerítő nyelvtani példatár két függelékkel. Tanulók, tanítók, verselők és nyelvészek használatára, írta *Füredi Ignác* budapesti gyakorló-tanító és képzőtanár. Megjelent Dobrowsky és Franke kiadásában. 62 oldal. Ára 1 korona 50 fillér.

Szerzőnek egyik legérdekesebb és legsajátságosabb munkája. Nem mesterséges módon „csinált” rímek összeállítása, hanem az összes magyar szóknak kihangzások, vagyis rímek szerint rendezett tára. Szerző szerint a könyv fontossága és hasznavehetősége abban rejlik, hogy a magyar nyelvben minden képzőnek, minden ragnak a szók végén a helye; már pedig a szók végének minden csínját-bínját e szótár ismerteti meg a használóval. A könyv előszavából következtetve szerző munkáját leginkább nyelvészek és azok számára írta, kik a magyar nyelvvel tudományosan vagy legalább is beha-

többan foglalkoznak. Ilyenek nagy hasznát is fogják látni a munkának, melynek megírásával, tudomásunk szerint, szerző már közel 15 esztendeje foglalkozik. Nyelvtani példatárnak is nevezi szerző munkáját és mint ilyen, tényleg szolgálatot tehet a könyv a gyakorló tanítónak a magyar nyelv tanítása alkalmával. A tanító itt összeállítva, csoportosítva találja a sokszor szükséges szócsoportokat, példákat, melyeket különben nagy fáradsággal kellene összeresgélgni. Ilyen szempontból és mint érdekes és ritka nyelvészi munkát melegen ajánljuk kartársaink figyelmébe.

A könyvben két függelék is van. Az egyik egyhangzású névszók és igék gyűjteménye, a másik egy kis magyarázat a helységnevek helyragjainak helyes használatáról, hol a magyarázat szintén a helységnevek „kihangzásain” alapszik.

A könyv dr. Simonyi Zsigmond egyetemi tanárnak van ajánlva.

— d.

Dr. Axaméthy Lajos életrajza.

Irta Chalupka Rezső, tanfelügyelőségi tollnok. Megjelent Lugoson, Weisz és Sziklai könyvnyomdai műintézetében. Ára 1 korona.

E könyvecske minden tanító érdeklődésére tarthat számot, mert hazánk tanítósága egyik legérdemesebb pártfogójának és barátjának, Axaméthy Lajos dr. vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos urnak kimerítő és szeretettel írt életrajzát tartalmazza. Szerző füzetét Axaméthy dr. 30 éves szolgálati jubileumának emlékére írta és nemcsak munkájának tárgyával, de annak egyes feldolgozásával is érdeklődést kelt. Egy derék és hasznos munkával teli élet rajza ez, melynek legsikerültebb része, midőn a szerző az ideálokért küzdő, nemesen gondolkodó embert jellemzi, ki minden sikerét lelkes, buzgó munkával szerzi meg, de kinek minden sikere egyszersmind hazánk kulturájának válik hasznára.

A munka szép nyelvezettel, kiváló gonddal van megírva és igen érdekes olvasmány. Megrendelhető közvetlenül a szerzőnél is. (Lugos, kir. tanfelügyelőség.)

— d.

„A mese és annak felhasználása az elemi iskola alsóbb osztályaiban.”

A pesti izr. hitközségi elemi fiúiskola tantestületének megbízásából írta és az 1901. évi május hó 2-diki módszeres értekezleten felolvasta *Földes Lipót*. Megjelent Singer és Wolfner kiadásában. 38 oldal. Ára 1 korona.

A tanulságos füzet egy sikerült felolvasás kereteinek kibővítéséből származott. Szerző ez első dolgozatával is bebizonyította már, hogy képzett, gondolkodó tanító, paedagógiai tudása és gyakorlottsága tiszteletreméltó és hogy ügyesen ír. A mit a meséről és annak felhasználásáról mond, legnagyobb részt nem új ugyan, de jól van összeállítva, logikus rendbe szedve és tanulságos kis értekezéssé átdolgozva. A gyakorló tanító nagy haszonnal forgathatja majd a kis füzetet és azért szívesen ajánljuk kartársaink figyelmébe, hiszen meg van benne minden, a mi csak a tárgyra nézve fontos. Különösen sikerültek a tárgyalásra alkalmasnak felhozott mesék taglalása.

A füzet stylusa magyaros, világos és élénk. Külseje tetszetős.

— d.

Fried József.

1833—1901.

A kartársak együttérző kegyelete, a tanítványok hálája és nagyszámu tisztelőinek őszinte részvéte kísérte f. hó 5 én utolsó útjára Fried József trencsényi izr. tanítót, egyesületünknek is régi buzgó tagját, ki a tanügyet 44 évig megszakítás nélkül, hűségesen, mondhatjuk utolsó leheletéig szolgálta, mert még elhalálózása napján, e hó 3 án is az iskolában volt, hogy a beiratások után összesereglett tanítványait az iskolai rendszabályokkal megismertesse.

Még este 8 órakor unokája részére könyveket vásárolt. Otthon megvacsorázott, családtagjaival kedélyesen beszélgetett. Ezután ágyba vágyván, vetkőzés közben hirtelen rosszul lett s bár orvosi segély rögtön kéznél volt, csakhamar örökre behunyta szemeit. Már az elmúlt tanévben kezdett gyengélkedni, egy-egy napig otthon feküdt, de lankadatlan szorgalma pihenést nem engedett neki. Ilyenkor gyakran láttuk őt szokottnál lassúbb lépésekkel, imitt-amott megállva és mély lélegzetet véve, éltető eleme: az iskola felé ballagni. Gyengélkedését iskolaszéki elnökének mindenre kiterjedő figyelme sem kerülte ki s egy ízben az úton kérte, hogy kimélje magát s addig, míg egészsége teljesen helyreállítva nem lesz, maradjon otthon, mert helyettesítéséről gondoskodni akar. Szerényen megköszönte az elnök atyai gondoskodását s mosolyogva jegyezte meg: *„En, elnök úr, bajaimból csak az iskolában tudok fölépülni.”* Ugy is volt. Őt a kora reggel az iskolában találta s csak a késő órák szólították ki onnan, mert a gyengébb tehetségű tanulóival külön-külön egyénileg a rendes tanórákon kívül foglalkozott, mondván: *„A tehetségnek száz meg száz foka van, nem lehet mind egy kaptafára húzni.”*

A vele működő tanítótársai nesztorukat tisztelték benne, mégis szívesen kereste fel a fiatalabbak társaságát is, védte a régi módszer igazát, de nem idegenkedett a paedagógia újabb vívmányaitól sem, megpróbálta s sikert is aratott vele. Mint jó hazafi, buzgón magyarosított, de a direkt módszerrel nem tudott megbarátkozni; ő grammatizálás nélkül boldogulni nem tudott.

Mint a felekezeti iskola föltétlen híve, vallásos tanító is volt. És a milyen szigorú volt vallási dolgokban önmaga és felekezetéhez tartozó tanítványai irányában, ép oly állhatatosan ellenőrizte az osztályába járó más felekezetűeket vallástani órájuk szigorú betartása tekintetében.

Szigorú volt tanítványai irányában és mégis szeretettel csüngtek rajta, mert a szigort ő is szeretettel párosította.

Életrajzából fölemlítjük, hogy 1833 ban Nyitra-Zsámbokréton jómodú kereskedő családból született. Elemi tanulmányait szülőhelyén, a reáliskolát Brünnben, a theologiai és bölcsészeti tanszakot szintén Morvaországban: Boszkoviczon és Leipniken végezte. Tanítói oklevelét magánvizsga alapján Nagy-Körösön, a hol később mint tanító is működött, nyerte. Mint tanító fokozatosan előnyös előléptetés mellett Tétényben, Nagy-Szóllősön, majd Nagy-Körösön s Illaván 10 évig, végezetül 34 évig, azaz haláláig Trencsénben működött. Mélyen megsomorodott özvegyén és 2 kiskorú fiacskáján kívül, első házasságából származó 4 felnőtt gyermeke siratja váratlan elhunytát. Nyugodjék békében!

Trencsén, 1901. szept. 16.

Kugel Ignác.

Hirek iskoláink életéből.

Miskolcz. A miskolczi hitközség kettős felavatási ünnepe szept. hó 1-én nagy fényvel, a hatóságok és az egész környék élénk részvétele mellett, programszerűen folyt le, tanuságot téve azon áldozatkészségről, melylyel a hitközség tagjai mindenkor felekezeti intézményeik iránt viseltettek. Egyesületünket ez alkalommal *Csukási Fülöp* alelnök képviselte, ki az iskolaavató ünnepélyén nagy tetszéssel kísért magvas beszédben tolmácsolta egyesületünk üdvözlését. A szép napot természetesen fényes társasvacsora fejezte be, melyen a megjelentek a miskolczi hitközségnek vendégei voltak.

Miskolczi derék kartársaink Csukási alelnököt kitüntető szívélyességgel fogadták, mely ép úgy a személye iránti tiszteletnek, mint egyesületünk iránti ragaszkodásuknak volt nyilvánulása.

Sopron. A soproni izraelita iskoláról valóban szép dicséretet mondott *Szabó Károly*, kir. tanfelügyelő a legutóbbi közigazgatási bizottsági ülésen. Jelentésében külön is kiemelte a már eddig is jó hírnévnek örvendő iskolánál tett látogatása alkalmából szerzett tapasztalatait: „Az erős hazafias szellem és nemzeti érzés, a példás fegyelem, az ismeretekben való jártasság valóban meglepő.” Ezek folytán Sopron sz. k. város közigazgatási bizottsága a soproni izr. iskolaszéknek és az iskola tantestületének köszönetet és elismerést szavazott és erről mindkét testületet jegyzőkönyvi kivonatban értesítette.

Üdvözljük soproni derék kartársainkat a szép sikerekért, de még inkább üdvözljük a soproni izr. hitközséget iskolája derék tantestületének e kitüntetéséért.

Eperjes. Örömmel vettük a hirt, hogy az eperjesi orth. izr. iskolánál a régi Gáspár-féle olvasókönyv helyett a mi olvasókönyveinket vezették be és így majdnem minden kiadványunkat használják. Köszönjük derék kartársaink ebbeli fáradozásait; leljék jutalmukat abban a tudatban, hogy evvel is hozzájárultak egyesületünk prosperálásához.

Vác. A váczi statusqo izr. hitközség küldöttsége tisztelgett a múlt hetekben a vallás- és közoktatásügyi ministernél, korpótléket kérve tanítói számára és pénzsegélyt az iskolaépület átalakítására és felszerelésére. A miniszter kegyesen fogadta a tisztelgőket és kérésük teljesítését helyezte kilátásba.

Debreczen. A debreczeni orth. izr. hitközség új iskoláját, melyről múlt számunkban adtunk hirt, szept. hó 11-én nyitották meg ünnepélyesen.

Szeged A szegedi zsidó hitközség képviselőtestülete szeptember havában tartott ülésében a megüresedett tanítói állásra *Fuchs Vilmos*, eddigi érsekújvári tanítót választotta meg ötvenegy pályázó közül.

Székesfehérvár. A sz.-fehérvári orthodox hitközség *Schlesinger Armin*, volt szeghalmi tanítót, választotta meg hitoktatónak és hitközségi jegyzőnek. Mint értesülünk, tervbe vették azt, hogy Schlesinger kartársunkat, kinek rabbi képesítése is van és nagyon szép héber ismeretekkel bír, később segéd-rabbinak előléptetik.

Pályázatok. A következő hitközségek irtak ki pályázatot megüresedett tanítói állásokra: *Trencsén* (boldogult Fried József helyére), *Orosháza*, *Érsekújvár*, *Békés* és *Fegyvernek*.

VEGYESEK.

Szemle. Mint már augusztusi számunkban jeleztük, régi rovatunkat: *Lapszemle* tovább is folytatjuk, de kibővitve, új beosztással. A rovat „Szemle” néven négy alrovatra oszlik majd: a) Tanügyi mozgalmak. b) Lapok. c) Könyvek. d) Felekezeti élet. A Szemle ezentúl gazdagabb és változatosabb

lesz tehát és nemcsak hazai, hanem külföldi híreket is fog tartalmazni. Rovatvezető ismét *Szóllósi Jenő*, munkatársunk lesz. Egyebekben pedig utalunk az e lapban megjelent első közleményre, melyre t. olvasóink figyelmét felhívjuk.

Szomorú jelenség. A következő érdekes hirt az „Esti Ujság“ f. hó 27-én megjelent számából vettük: „*Tanítók sorsa*. A kultuszminiszternél tegnap öt zsidó tanító volt kihallgatáson, s támogatást kért tőle a maga és még számos állás nélkül maradt társa számára, a kik négy évi küzdelmes tanulás, lesújtó nélkülözés útján új és még veszedelmesebb nyomornak néznek elébe. Ezek a fiatal emberek javarészt kitűnő oklevéllel kerültek ki a tanítóképzőből, de a felekezeti iskolákban már nem volt hely a számukra. Most arra kérték a minisztert, hogy nyissa meg előttük az állami iskolákat, a hol szükség van tanítókra, mert nemrég volt rá eset, hogy óvónőt neveztek ki tanítónak egy állami iskolába. A miniszter szívesen fogadta a küldötteket, de megmondta nekik, hogy sok helyen az állami tanítónak egyuttal kántornak is kell lennie, s így a zsidó tanítót ilyen helyre nem lehet kinevezni. A városokban pedig nagyon sok amugy is a pályázó. Támogatását azért nem vonja meg tőlük, de pozitív segítséget nem adhat. Az állás nélküli fiatal emberek most a közönség segédelmére apellálnak, ha már az állam nem tesz értük semmit. Leczke-órákat keresnek, a mivel ideig-óráig eltarthatják magukat. Az érdeklődőknek szívesen szolgálunk fölvilágosítással.“

Mily szomorú jele az időknak úgy maga az audiencia, mint az azt előidéző körülmények! Bár okulnának belőle felekezetünk intézői és az országos izr. képzőintézet vezetősége. Új oldala ez a zsidó tanítói nyomornak és a kiket illet, még csak meg sem döbbennek! A jelenséget és mindazt, a mi vele jár, alkalmilag majd szóvá teszszük még lapunkban.

Adományok. Özv. dr. Löwinger Mórné Nyitráról szép levélben jelentette be egyesületünknek, hogy boldogult férjének, dr. Löwinger Mórnak emlékére, ki egyesületünknek tiszteletbeli tagja volt, árva-alapunk javára 200 koronát adományoz. A központi választmány levélben köszönte meg a nemesszívű hölgynek adományát, ki boldogult férje iránti kegyeletének ily nemes módon adott kifejezést. — Ugyancsak e napokban kapott egyesületünk a Pester Lloyd révén, mint K. P. úr ajándékát, 200 koronát. Ezt az adományt az Aufrecht és Goldschmied cég tulajdonosának, Goldschmied Bernát úrnak, a nemes tanítóbarátnak, egyesületünk pártoló tagjának köszönhetjük, kinek ez uton is hálánkat fejezzük ki.

Megszivlelendő hír. A Néptanoda XXXIV. évfolyamának 28-ik számában, mely Pécsen 1901. szeptember hó 14-én jelent meg, a következő hirt találjuk: „A gazdasági és általános ismétlő-iskolák számára írott olvaskönyveket a szerzők — belefáradva az expediálással, hitelezéssel járó temérdek gondba-bajba — kizárólagos bizományba egy aradi könyvkereskedő cégnek adták át.“

Figyelmébe ajánljuk ez érdekes hirt mindazon tagtársainknak, kik évek óta arról szónokolnak és írnak, hogy egyesületünk is házilag kezelje, saját maga árusítsa kiadványait. Keserves tapasztalatok készíthették ama olvasókönyvek szerzőit a fenti hír közzétételére; okuljanak rajtuk a mi tanácsadóink, mi pedig tanuljunk ez esetben a más kárán és emlékezzünk azon régi tapasztalatokra, melyeket akkor szereztünk, mikor egyesületünk is „házilag“ kezelte kiadványait.

Az állami iskolák zsidó tanítóinak ünnepe. Egy még érvényben levő régibb min. utasítás értelmében az állami iskolák izr. tanítói mindedig kötelesek voltak saját ünnepeiken is tanítani. A most elmúlt nagy ünnepek előtt történt azonban, hogy megkeresésre a vallás- és közoktatásügyi miniszter táviratilag utasította Abaujmegye tanfelügyelőségét, hogy a megye területén levő állami

iskolák zsidó vallású tanítóit a zsidó nagy ünnepeken a tanítás alól mentse fel. Reméljük, hogy ez esetből kifolyólag a miniszter utasítását az egész országra is ki fogja terjeszteni és hogy a főváros hatósága is követni fogja az ő példáját.

Bárcza-gyűjtés. A pesti izr. hitközségi elemi és polgári fiúiskolának tantestülete, élén érdemes igazgatójukkal, Stern Ábrammal, mint minden évben, úgy az idén is erősen buzgólkodtak árva-alapunk gyarapítása érdekében. A beiratások alkalmából bárczagyűjtés czímén Stern igazgató úr 47 korona 47 fillért adott át egyesületünk pénztárosának. Fogadják ez alkalommal is ismételten köszönetünket. Árva-alapunknak pedig adjon Isten minél több ilyen tevékeny barátot!

40 éve a tanügy szolgálatában. Schulhof Lipót ó-moraviczai izr. tanító f. évi október 1-ső napján üli meg tanítóskodásának 40 dik évfordulóját. Ezen alkalomból úgy hitközsége, valamint volt tanítványai együttesen ünneplik a jubilánst, ki bár megöszülve, de lankadatlan buzgalommal teljesíti nehéz hivatását, melynek szolgálatában állva, már oly sok derék honpolgárt nevelt a hazának.

Megnyitási ünnepély. A Délmagyarországi Tanítóegylet 1901. évi szeptember hó 29-én, délelőtt 11 órakor nyitotta meg ünnepélyesen most alakított convictusát. Az ünnepélyes megnyitóra egyesületünket is meghítták. Az ünnepély programja volt: 1. Kölcsey Hymnus, éneklük a convictusi növendékek. 2. Ünnepi beszéd, tartja Schenk Jakab, a „Délmagyarországi Tanítóegylet“ elnöke. 3. Köszönő-beszéd, tartja egy conv. növendék. 4. Ház és rendszabályok felolvasása. 5. Szózat, éneklük a convictusi növendékek. A convictust vezető bizottság elnöke Schäffer Károly, helyisége Temesvár-Gyár város, Árok-utcza 39. sz., (a régi Gizella-árvaház).

Hymen. Fővárosi kartársunk, *Fleischmann J. Gyula*, polgári iskolai tanár, október hó 8-án Pozsonyban vezeti oltárhoz szive választottját, *Ehrenstein Etelka* kisasszonyt. Fogadja az ifjú pár szívélyes üdvözetünket. — *Magyar Imre*, ürményi tagtársunk leányát, Irént, eljegyezte *Fischer Jakab* úr, üzletvezető Békés-Csabáról. Gratulálunk!

Beküldetett. Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) „Magyar Könyvtár“ czimű vállalatának következő újabb füzetei jelentek meg. 228. *Apró történetek*. Irta: Benedek Elek. 229. *A kis Márkiné*. Irta: Charles de Berkeley. Fordította: Lándor Tivadar. 238—239. *„Hitel.“* Irta: gróf Széchenyi István. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Dr. Gyulai Ágost. 236—237. *„Vergilius Aeneise.“* Fordította: Baróti Szabó Dávid; kiadták: Radó Antal és Tóth Dezső. Egy-egy füzet ára 30 fillér; egy kettős füzeté 60 fillér. — Megjelent külön lenyomatban: *A lélekjelenlét ember- és neveléstani szempontból*. Ára 40 f. *Az időszámításról és a naptárról*. Ára 50 f. Mind a két kitünő értekezést a még mindig friss egészségben dolgozó jeles pedagógusunk, szeretve tisztelt tanárunk, *Léderer Ábrahám* írta. Melegen ajánljuk megrendelésre mindkét füzetet. Kapható Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) könyvkereskedésében (VI., Andrásy-út 21. sz.)

Az orsz. izr. tanítóképző-intézet értesítőjét lapunk zárta után kaptuk csak meg, s így annak ismertetése a jövő számra maradt.

Szerkesztői üzenetek.

L. J. Debreczenben. Kérését nem teljesíthetjük, mert a régi szerkesztőségi irattárt még mindig nem kaptuk meg.

Szőgyi, Ujpesten. Második cikkét alkalom adtán tárczaképen fogjuk hozni.

Többeknek. Készséggel ígért közreműködésüket nagy köszönettel vesszük. Minden jóakaratu tanácsot megszívlelünk, a beküldött közleményeket pedig értékük szerint használjuk fel. A jó ügy érdekében mindig számítunk tagtársaink nagybecsű támogatására.

Fodor, Vágsellyén. Ügye nem tanítói minőségéből fakadt, tehát nem is lapunkba való.

SINGER és WOLFNER kiadásai

Budapest, Andrássy-ut 10.

Hittani, kézi és tankönyvek.

Elemi, polgári és középiskolák számára.

Izrael könyörgései. Magyarra fordította Deutsch Henrik. 17-ik bőv. kiad. Iskolai kötés	— 80
az Orsz. izr. tanító-egyesület kiadványa	{ Csinos vászonsarkú kötésben... --- 1 — Vászonkötésben szótárral --- --- --- 1 20
Imakönyv. Hazai, templomi és iskolai használatra. Rendezte és kiadta az orsz. izr. tanító-egyesület, 21-ik kiadás, imarendi utmutatóval bővitve	— 80
Imakönyv, Szombati és ünnepnap i stentiszteletre a pesti izr. hitközség ifjusági templomában, összeállították a hitközség hittantanárai, bekötve	1 —
Az izr. hitoktatás vezérfonala, közös népiskolák növendékeinek használatára szerkesztette: Halász Nátán. I. füzet I II. oszt. számára 8-ik kiadás kötve	— 50
II. füzet III IV. oszt. számára 8-ik kiadás kötve	— 72
Bibliai történet, függelékül az izr. ünnepek és szertartások magyarázata Izr. iskolák alsó és felső osztályai részére. Irta: Lerner Vilmos, I. rész kötve	— 60
II. rész. kötve	— 60
Zsidó vallástani vezérfonal, a közép és polgári iskolák I—II. osztálya számára. Szerkesztették: Halász Nátán és Schlesinger Sámuel, az I. oszt. számára, 3 kiad.	1 30
a II. oszt. számára I. kiad. kötve	1 20
Életforrás, vagyis Mózesi vallástan. Tanítóképezdek és középtanodák felsőbb oszt. számára. Irta: Deutsch Henrik. Négy füzet. Egy-egy füzet ára	— 80
Olvasmányok a bibliából, iskolai használatra. Fordították és jegyzetekkel ellátták: Schön D. és Stern A. I. rész Zsoltárok 2-ik jav. kiad. ára	— 60
II. rész. Próféták, ára	1 20
A zsidó nép és irodalom története. Iskolai használatra írta dr. Goldberger Rafael, átdolgozta Dr. Büchler Sándor. V. átdolgozott kiadás	1 40
Rendszeres zsidó vallás- és erkölcsstan. A pesti izr. hitközség tanterve nyomán az érett tanuló ifjuság számára írta: dr. Krausz Sámuel	2 —
Izrael énekei vagyis Zsoltárok. A klasszikai héber költészet aesztetikai méltatásával tanodai és magánhasználatra magyarra fordította Stern Mór, kötve	1 20
Josua és a bírák, iskolai használatra magyarra fordította Füredi Ignác, kötve	1 —
Salamon példabeszédei, iskolai használatra. Magyarra fordította Stern Mór, kötve	— 80
Mózes öt könyve, izrael. iskolák használatára. Magyarra fordította Deutsch Henrik. 5 rész, mindegyik külön-külön bekötve. Egy-egy rész ára	— 80

Az elemi V. és VI. osztály számára.

	kor.	fill.
Radó, Magy. olvasókönyv (az izr. tanító egyesület kiadványa)	1	30
Mendl, Deutsches Lesebuch bekötve	1	32
Mózes öt könyve, bekötve, kötetenkint 80 fillér, mind az öt rész egy kötetben	4	—
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	—	80
Imakönyv, Deutsch Henrik fordításával, szótárral, vászonba kötve (az O. i. t. e. kiadv.)	1	20
Lakits Neiger - Kiss Áron, Földrajz bekötve	—	72
Tergina, Földrajz V. és VI. oszt. számára	—	56
Bárdos, Magyar nemzet története bekötve	—	56
Tergina, Magyar nemzet története	—	60
Füredi, Világtörténet	—	80
Székely, Számt. gyakorlókönyv bekötve	—	72
Ertl H., Természetrajz, kötve	—	64
Balázs J., Természetan, kötve	—	72
Irmev-Baló, Alkotmánytan, kötve	—	40
Pollák K., Elemi mértan	—	48
Mocnik - Orbók, Mértan kötve	—	48
Hóos, Dalkönyvecske. 2 füzet	—	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2 füzet	—	60
Orbók, Egészségtan bekötve	—	40
Kogutovicz, Magyarország térképe	—	48

Könyvkereskedésünkben kapható minden bárhol és bárki által hirdertett iskolai tankönyv.